

سالنامه‌ی سال ۱۳۸۸ ایرانی

(مبدأ هجری خورشیدی)

۳۷۳۴ مبدأ اندازه‌گیری گاهشماری ایرانی

۱۴۳۰-۱۴۳۱ هجری قمری / ۲۰۰۹-۲۰۱۰ میلادی

رضا مرادی غیاث‌آبادی

www.ghiasabadi.com

همراه با

راهنمای زمان جشن‌های ملی ایران باستان

برای آگاهی بیشتر در باره جشن‌ها بنگرید به:

راهنمای زمان جشن‌ها و گردهمایی‌های ملی ایران باستان

از همین نگارنده، چاپ دوم، ۱۳۸۶

تاریخ انتشار سالنامه در وب: ۲۱ شهریور ۱۳۸۷

لحظه تحویل سال نو ایرانی

ساعت ۱۵ و ۰۳ دقیقه و ۵۸ ثانیه

آدینه‌روز، سی‌ام اسفندماه ۱۳۸۷

برابر با ۲۲ ربیع‌الاول ۱۴۳۰ هجری قمری و ۲۰ مارس ۲۰۰۹ میلادی

بر مبنای طول سال اعتدالی گاهشماری ایرانی

(بنگرید به پیوست پایان سالنما)

شورای مرکز تقویم مؤسسه ژئوفیزیک در تقویم رسمی کشور، لحظه تحویل سال را بر مبنای طول سال متغیر ساعت ۱۵ و ۱۳ دقیقه و ۳۹ ثانیه روز آدینه، سی‌ام اسفند ۱۳۸۷ اعلام کرده است.

ارمغان باد سالی خوش و خرم به همه

سرزمین های ایرانی

اوستا، تشریح یشت

فروردین ۱۳۸۸

ربیع الاول / ربیع الثانی ۱۴۳۰

March/ April 2009

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	آدینه
۲۱ ۱ ۲۳	۲۲ ۲ ۲۴	۲۳ ۳ ۲۵	۲۴ ۴ ۲۶	۲۵ ۵ ۲۷	۲۶ ۶ ۲۸	۲۷ ۷ ۲۹
۲۸ ۸ ۱	۲۹ ۹ ۲	۳۰ ۱۰ ۳	۳۱ ۱۱ ۴	۱ ۱۲ ۵	۲ ۱۳ ۶	۳ ۱۴ ۷
۴ ۱۵ ۸	۵ ۱۶ ۹	۶ ۱۷ ۱۰	۷ ۱۸ ۱۱	۸ ۱۹ ۱۲	۹ ۲۰ ۱۳	۱۰ ۲۱ ۱۴
۱۱ ۲۲ ۱۵	۱۲ ۲۳ ۱۶	۱۳ ۲۴ ۱۷	۱۴ ۲۵ ۱۸	۱۵ ۲۶ ۱۹	۱۶ ۲۷ ۲۰	۱۷ ۲۸ ۲۱
۱۸ ۲۹ ۲۲	۱۹ ۳۰ ۲۳	۲۰ ۳۱ ۲۴				

تعطیلی‌ها: ۱- نوروز ۲- نوروز ۳- نوروز ۴- نوروز ۱۲- روز جمهوری اسلامی ایران ۱۳- روز طبیعت

جشن‌ها: ۱- جشن نوروز، جشن سال نو ۵- جشن نخستین چهارشنبه سال ۶- روز امید / روز شادباش نویسی ۱۰- جشن آبانگاه ۱۳- جشن سیزده بدر ۱۷- سروش روز، جشن

سروشگان ۱۹- فروردین روز، جشن فروردینگان

اردیبهشت ۱۳۸۸

ربیع الثانی / جمادی الاول ۱۴۳۰

April/ May 2009

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۹ ۲۵	۱ ۲۶	۲ ۲۷	۱ ۲۵	۲ ۲۶	۳ ۲۷	۴ ۲۸
۷ ۱۲	۸ ۱۳	۲ ۲۷	۳ ۲۸	۴ ۲۹	۵ ۳۰	۶ ۳۱
۱۴ ۱۹	۸ ۱۳	۹ ۱۴	۱۰ ۱۵	۱۱ ۱۶	۱۲ ۱۷	۱۳ ۱۸
۱۶ ۲۱	۱۵ ۲۰	۱۶ ۲۱	۱۷ ۲۲	۱۸ ۲۳	۱۹ ۲۴	۲۰ ۲۵
۲۳ ۲۸	۲۲ ۲۷	۲۳ ۲۸	۲۴ ۲۹	۲۵ ۳۰	۲۶ ۳۱	

تعطیلی‌ها:

جشن‌ها: ۲- جشن گیاه‌آوری ۳- اردیبهشت‌روز، جشن اردیبهشتگان ۱۰- جشن چهل‌م نوروز ۱۵- گاهنبار میدیورژیم، جشن میانه بهار، جشن بهارنبد / روز پیام‌آوری زرتشت

پژوهش های ایرانی

خرداد ۱۳۸۸

May/ June 2009

جمادی الاول / جمادی الثانی ۱۴۳۰

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	آدینه
۲۸ ۲	۲۹ ۳	۳۰ ۴	۱ ۵	۲ ۶	۳ ۷	۲۷ ۱
۲۹ ۳	۳۰ ۴	۱ ۵	۲ ۶	۳ ۷	۴ ۸	۲۸ ۱
۳۰ ۴	۱ ۵	۲ ۶	۳ ۷	۴ ۸	۵ ۹	۲۹ ۲
۱ ۵	۲ ۶	۳ ۷	۴ ۸	۵ ۹	۱۰ ۱۴	۲۸ ۱
۲ ۶	۳ ۷	۴ ۸	۵ ۹	۱۰ ۱۴	۱۱ ۱۵	۲۹ ۲
۳ ۷	۴ ۸	۵ ۹	۱۰ ۱۴	۱۱ ۱۵	۱۶ ۲۰	۲۸ ۱
۴ ۸	۵ ۹	۱۰ ۱۴	۱۱ ۱۵	۱۶ ۲۰	۲۱ ۲۵	۲۹ ۲
۵ ۹	۶ ۱۰	۷ ۱۱	۸ ۱۲	۹ ۱۳	۱۴ ۱۸	۲۸ ۱
۶ ۱۰	۷ ۱۱	۸ ۱۲	۹ ۱۳	۱۴ ۱۸	۱۹ ۲۳	۲۹ ۲
۷ ۱۱	۸ ۱۲	۹ ۱۳	۱۴ ۱۸	۱۹ ۲۳	۲۴ ۲۸	۲۹ ۲
۸ ۱۲	۹ ۱۳	۱۴ ۱۸	۱۹ ۲۳	۲۴ ۲۸	۲۹ ۲۳	۲۸ ۱
۹ ۱۳	۱۰ ۱۴	۱۱ ۱۵	۱۶ ۲۰	۲۱ ۲۵	۲۶ ۲۲	۲۹ ۲
۱۰ ۱۴	۱۱ ۱۵	۱۲ ۱۶	۱۷ ۲۱	۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۸ ۱
۱۱ ۱۵	۱۲ ۱۶	۱۳ ۱۷	۱۸ ۲۲	۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۹ ۲
۱۲ ۱۶	۱۳ ۱۷	۱۴ ۱۸	۱۹ ۲۳	۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۸ ۱
۱۳ ۱۷	۱۴ ۱۸	۱۵ ۱۹	۲۰ ۲۴	۲۵ ۲۹	۲۶ ۲۳	۲۹ ۲
۱۴ ۱۸	۱۵ ۱۹	۱۶ ۲۰	۲۱ ۲۵	۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۸ ۱
۱۵ ۱۹	۱۶ ۲۰	۱۷ ۲۱	۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۹ ۲
۱۶ ۲۰	۱۷ ۲۱	۱۸ ۲۲	۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۸ ۱
۱۷ ۲۱	۱۸ ۲۲	۱۹ ۲۳	۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۶ ۲۳	۲۹ ۲
۱۸ ۲۲	۱۹ ۲۳	۲۰ ۲۴	۲۱ ۲۵	۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۸ ۱
۱۹ ۲۳	۲۰ ۲۴	۲۱ ۲۵	۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۹ ۲
۲۰ ۲۴	۲۱ ۲۵	۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۸ ۱
۲۱ ۲۵	۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۶ ۲۳	۲۹ ۲
۲۲ ۲۶	۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۶ ۲۳	۲۷ ۳۱	۲۸ ۱
۲۳ ۲۷	۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۶ ۲۳	۲۷ ۳۱	۲۸ ۲۸	۲۹ ۲
۲۴ ۲۸	۲۵ ۲۹	۲۶ ۲۳	۲۷ ۳۱	۲۸ ۲۸	۲۹ ۲۹	۲۸ ۱
۲۵ ۲۹	۲۶ ۲۳	۲۷ ۳۱	۲۸ ۲۸	۲۹ ۲۹	۳۰ ۲۶	۲۹ ۲
۲۶ ۲۳	۲۷ ۳۱	۲۸ ۲۸	۲۹ ۲۹	۳۰ ۲۶	۳۱ ۲۷	۲۸ ۱
۲۷ ۳۱	۲۸ ۲۸	۲۹ ۲۹	۳۰ ۲۶	۳۱ ۲۷	۳۱ ۲۷	۲۹ ۲
۲۸ ۲۸	۲۹ ۲۹	۳۰ ۲۶	۳۱ ۲۷	۳۱ ۲۷	۳۱ ۲۷	۲۸ ۱

تعطیلی‌ها: ۷- شهادت حضرت فاطمه زهرا ۱۴- درگذشت آیت‌الله خمینی، رهبر انقلاب اسلامی ۱۵- قیام پانزده خرداد

جشن‌ها: ۱- ارغاسوان، جشن گرما ۶- خردادروز، جشن خردادگان

June/ July 2009

جمادی‌الثانی / رجب ۱۴۳۰

شنبه	یک‌شنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۸ ۱ ۲۲	۲۹ ۲ ۲۳	۳۰ ۳ ۲۴	۱ ۴ ۲۵	۲ ۵ ۲۶	۳ ۶ ۲۷	۴ ۷ ۲۸
۵ ۷ ۲۸	۶ ۸ ۲۹	۷ ۹ ۳۰	۸ ۱۰ ۱	۹ ۱۱ ۲	۱۰ ۱۲ ۳	۱۱ ۱۳ ۴
۱۲ ۱۴ ۵	۱۳ ۱۵ ۶	۱۴ ۱۶ ۷	۱۵ ۱۷ ۸	۱۶ ۱۸ ۹	۱۷ ۱۹ ۱۰	۱۸ ۲۰ ۱۱
۱۹ ۲۱ ۱۲	۲۰ ۲۲ ۱۳	۲۱ ۲۳ ۱۴	۲۲ ۲۴ ۱۵	۲۳ ۲۵ ۱۶	۲۴ ۲۶ ۱۷	۲۵ ۲۷ ۱۸
۲۶ ۲۸ ۱۹	۲۷ ۲۹ ۲۰	۲۸ ۳۰ ۲۱	۲۹ ۳۱ ۲۲	۳۰ ۱ ۲۳	۳۱ ۲ ۲۴	۱ ۳ ۲۵

تعطیلی‌ها: ۱۵- زادروز امام علی ۲۹- مبعث پیامبر اسلام

جشن‌ها: ۱- جشن آبپاشونک، جشن آغاز تابستان / سال نو در گاهشماری گاهنباری / دیدار طلوع خورشید در تقویم آفتابی چارتاقی نیاسر ۶- جشن نیلوفر ۱۳- تیرروز، جشن تیرگان

۱۵- جشن خام‌خواری

مرداد ۱۳۸۸

July/ August 2009

رجب/ شعبان/ رمضان ۱۴۳۰

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۴ ۳	۲۵ ۴	۲۶ ۵	۲۷ ۶	۲۸ ۷	۲۹ ۸	۳۰ ۱
۳۱ ۱۰	۱ ۱۱	۲ ۱۲	۳ ۱۳	۴ ۱۴	۵ ۱۵	۶ ۱۶
۷ ۱۷	۸ ۱۸	۹ ۱۹	۱۰ ۲۰	۱۱ ۲۱	۱۲ ۲۲	۱۳ ۲۳
۱۴ ۲۴	۱۵ ۲۵	۱۶ ۲۶	۱۷ ۲۷	۱۸ ۲۸	۱۹ ۲۹	۲۰ ۳۰
۲۱ ۳۱						

تعطیلی‌ها: ۱۶- زادروز امام قائم

جشن‌ها: ۷- مردادروز، جشن مردادگان ۱۰- جشن چله تابستان ۱۵- گاهنبار میدیوشم، جشن میانه تابستان ۱۸- جشن می‌خواره

پژوهش‌های ایرانی
شهریور ۱۳۸۸

August/ September 2009

رمضان / شوال ۱۴۳۰

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۳ ۱ ۲	۲۴ ۲ ۳	۲۵ ۳ ۴	۲۶ ۴ ۵	۲۷ ۵ ۶	۲۸ ۶ ۷	
۲۹ ۷ ۸	۳۰ ۸ ۹	۳۱ ۹ ۱۰	۱ ۱۰ ۱۱	۲ ۱۱ ۱۲	۳ ۱۲ ۱۳	۴ ۱۳ ۱۴
۵ ۱۴ ۱۵	۶ ۱۵ ۱۶	۷ ۱۶ ۱۷	۸ ۱۷ ۱۸	۹ ۱۸ ۱۹	۱۰ ۱۹ ۲۰	۱۱ ۲۰ ۲۱
۱۲ ۲۱ ۲۲	۱۳ ۲۲ ۲۳	۱۴ ۲۳ ۲۴	۱۵ ۲۴ ۲۵	۱۶ ۲۵ ۲۶	۱۷ ۲۶ ۲۷	۱۸ ۲۷ ۲۸
۱۹ ۲۸ ۲۹	۲۰ ۲۹ ۱	۲۱ ۳۰ ۲	۲۲ ۳۱ ۳			

تعطیلی‌ها: ۲۰- شهادت امام علی ۲۹- عید فطر

جشن‌ها: ۱- فندیه، جشن خنکی هوا ۳- جشن کشمین ۴- شهریورروز، جشن شهریورگان / زادروز داراب (کوروش) / عروج مانی ۸- خزان‌جشن ۱۵- بازارجشن ۳۱- گاهنبار

پستی‌ششم، جشن پایان تابستان

مهر ۱۳۸۸

September/ October 2009

شوال / ذیقعدہ ۱۴۳۰

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۶ ۴ ۷	۲۷ ۵ ۸	۲۸ ۶ ۹	۲۹ ۷ ۱۰	۳۰ ۸ ۱۱	۲۴ ۲ ۵	۲۵ ۳ ۶
۳ ۱۱ ۱۴	۴ ۱۲ ۱۵	۵ ۱۳ ۱۶	۶ ۱۴ ۱۷	۷ ۱۵ ۱۸	۱ ۹ ۱۲	۲ ۱۰ ۱۳
۱۰ ۱۸ ۲۱	۱۱ ۱۹ ۲۲	۱۲ ۲۰ ۲۳	۱۳ ۲۱ ۲۴	۱۴ ۲۲ ۲۵	۸ ۱۶ ۱۹	۹ ۱۷ ۲۰
۱۷ ۲۵ ۲۸	۱۸ ۲۶ ۲۹	۱۹ ۲۷ ۳۰	۲۰ ۲۸ ۱	۲۱ ۲۹ ۲	۱۵ ۲۳ ۲۶	۱۶ ۲۴ ۲۷
					۲۲ ۳۰ ۳	

تعطیلی‌ها: ۲۲- شهادت امام جعفر صادق

جشن‌ها: ۱- جشن میتراکانا/ سال نو هخامنشی ۱۲- آیین قالیشوایان اردهال، بازماندی از تیرگان ۱۳- تیرروز، جشن تیرروزی ۱۶- مهرروز، جشن مهرگان ۲۱- رامروز، جشن

رامروزی/ جشن پیروزی کاوه و فریدون

پژوهش های ایرانی آبان ۱۳۸۸

October/ November 2009

ذیقعدہ / ذیحجہ ۱۴۳۰

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	آدینه
						۲۳ ۱ ۴
۲۴ ۲ ۵	۲۵ ۳ ۶	۲۶ ۴ ۷	۲۷ ۵ ۸	۲۸ ۶ ۹	۲۹ ۷ ۱۰	۳۰ ۸ ۱۱
۳۱ ۹ ۱۲	۱ ۱۰ ۱۳	۲ ۱۱ ۱۴	۳ ۱۲ ۱۵	۴ ۱۳ ۱۶	۵ ۱۴ ۱۷	۶ ۱۵ ۱۸
۷ ۱۶ ۱۹	۸ ۱۷ ۲۰	۹ ۱۸ ۲۱	۱۰ ۱۹ ۲۲	۱۱ ۲۰ ۲۳	۱۲ ۲۱ ۲۴	۱۳ ۲۲ ۲۵
۱۴ ۲۳ ۲۶	۱۵ ۲۴ ۲۷	۱۶ ۲۵ ۲۸	۱۷ ۲۶ ۲۹	۱۸ ۲۷ ۳۰	۱۹ ۲۸ ۱	۲۰ ۲۹ ۲
۲۱ ۳۰ ۳						

تعطیلی‌ها:

جشن‌ها: ۱۰- آبان‌روز، جشن آبانگان ۱۵- گاهنبار آياثرَم، جشن میانه پاییز

آذر ۱۳۸۸

November/ December 2009

ذیحجه ۱۴۳۰ / محرم ۱۴۳۱

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۲ ۱ ۴	۲۳ ۲ ۵	۲۴ ۳ ۶	۲۵ ۴ ۷	۲۶ ۵ ۸	۲۷ ۶ ۹	
۲۸ ۷ ۱۰	۲۹ ۸ ۱۱	۳۰ ۹ ۱۲	۱ ۱۰ ۱۳	۲ ۱۱ ۱۴	۳ ۱۲ ۱۵	۴ ۱۳ ۱۶
۵ ۱۴ ۱۷	۶ ۱۵ ۱۸	۷ ۱۶ ۱۹	۸ ۱۷ ۲۰	۹ ۱۸ ۲۱	۱۰ ۱۹ ۲۲	۱۱ ۲۰ ۲۳
۱۲ ۲۱ ۲۴	۱۳ ۲۲ ۲۵	۱۴ ۲۳ ۲۶	۱۵ ۲۴ ۲۷	۱۶ ۲۵ ۲۸	۱۷ ۲۶ ۲۹	۱۸ ۲۷ ۱
۱۹ ۲۸ ۳	۲۰ ۲۹ ۴					

تعطیلی‌ها: ۷- عید قربان ۱۵- عید غدیر

جشن‌ها: ۱- آذرچشن ۹- آذرروز، جشن آذرگان ۳۰- جشن شب یلدا (چله) / گاهنبار میدیاریم، جشن میانه سال گاهنباری (از مبدأ آغاز تابستان) و پایان پاییز

دی ۱۳۸۸

December 2009/ January 2010

محرم / صفر ۱۴۳۱

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۶ ۵ ۹	۲۷ ۶ ۱۰	۲۸ ۷ ۱۱	۲۹ ۸ ۱۲	۳۰ ۹ ۱۳	۳۱ ۱۰ ۱۴	۱ ۱۱ ۱۵
۲ ۱۲ ۱۶	۳ ۱۳ ۱۷	۴ ۱۴ ۱۸	۵ ۱۵ ۱۹	۶ ۱۶ ۲۰	۷ ۱۷ ۲۱	۸ ۱۸ ۲۲
۹ ۱۹ ۲۳	۱۰ ۲۰ ۲۴	۱۱ ۲۱ ۲۵	۱۲ ۲۲ ۲۶	۱۳ ۲۳ ۲۷	۱۴ ۲۴ ۲۸	۱۵ ۲۵ ۲۹
۱۶ ۲۶ ۳۰	۱۷ ۲۷ ۱	۱۸ ۲۸ ۲	۱۹ ۲۹ ۳	۲۰ ۳۰ ۴		

تعطیلی‌ها: ۵- تاسوعا ۶- عاشورا

جشن‌ها: ۱- روز میلاد خورشید، جشن خرم‌روز/ نخستین جشن دیگان/ دیدار طلوع خورشید در تقویم آفتابی چارتاقی نیاسر ۵- بازارجشن ۸- دی‌به‌آذرروز، دومین جشن دیگان

۱۴- سیرسور، جشن گیاه‌خواری ۱۵- جشن پیکرتراشی/ دی‌به‌مهرروز، سومین جشن دیگان ۱۶- جشن درامزینان، جشن درفش‌ها ۲۳- دی‌به‌دین‌روز، چهارمین جشن دیگان

پژوهش های ایرانی

January/ February 2010

صفر / ربیع الاول ۱۴۳۱

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	آدینه
۲۲ ۷	۲۳ ۸	۲۴ ۹	۲۵ ۱۰	۲۶ ۱۱	۲۷ ۱۲	۲۸ ۱۳
۲۹ ۱۴	۳۰ ۱۵	۱ ۱۶	۲ ۱۷	۳ ۱۸	۴ ۱۹	۵ ۲۰
۶ ۲۱	۷ ۲۲	۸ ۲۳	۹ ۲۴	۱۰ ۲۵	۱۱ ۲۶	۱۲ ۲۷
۱۳ ۲۸	۱۴ ۲۹	۱۵ ۳۰	۱۶ ۱	۱۷ ۲	۱۸ ۳	۱۹ ۴

تعطیلی‌ها: ۱۶- اربعین ۲۲- پیروزی انقلاب اسلامی ۲۴- درگذشت پیامبر اسلام / شهادت امام حسن مجتبی ۲۶- شهادت امام رضا
 جشن‌ها: ۱- زادروز فردوسی ۲- بهمن‌روز، جشن بهمنگان ۴- شهریورروز، آغاز پادشاهی داراب (کوروش) ۵- جشن نوسره ۱۰- آبان‌روز، جشن سده، آتش‌افروزی بر بام‌ها /
 نمایش‌بازی همگانی ۱۵- جشن میانه زمستان ۲۲- بادرز، جشن بادرزوی

چکیده‌ای در باره

گاهشماری جلالی

رضا مرادی غیاث آبادی

گاهشماری جلالی که به نام‌های «ملک‌شاهی»، «سلطانی» و «محدث» نیز نامیده می‌شود، یک نظام گاهشماری خورشیدی اعتدالی است که در زمان سلطان جلال‌الدین ملک‌شاه سلجوقی (۴۸۵ تا ۴۶۵ هجری قمری) آغاز به تنظیم شده و نام‌های گوناگون آن نیز از نام و لقب‌های ملک‌شاه برگرفته شده است.

ساختار بنیادین این گاهشماری بر مبنای سنت‌های دیرین گاهشماری‌های ایرانی و با تأکید خاص بر انطباق نوروز یا روز نخست سال با نقطه اعتدال بهاری بوده است. گاهشماری جلالی را می‌توان نتیجه و محصول نهایی کوشش‌های بسیار دیرینه و پرباقه ایرانیان برای دستیابی به تقویمی اعتدالی که حداکثر دقت و انطباق با تقویم طبیعی را داشته باشد، دانست. این گاهشماری، شکل نهایی و اصلاح شده گاهشماری‌های «معتضدی»، «فارسیه»، «خراجی» و دیگر سامانه‌هایی است که در سده‌های سوم تا پنجم هجری برای تثبیت نوروز در اعتدال بهاری به کار می‌رفته‌اند و فاقد دقت کافی، و یا بدون قابلیت محاسباتی نظری برای سال‌های پیشین و پسین بوده‌اند. در آن زمان (یعنی در اواخر سده پنجم) تقویم یزدگردی نیز به دلیل فقدان کیسه‌گیری‌های یک ماه در هر صد و بیست سال، عملاً از قاعده محاسباتی خود خارج شده؛ در حالیکه در نظام اصلی خود نیز بدون دقت کافی بوده و تا یک ماه با تقویم طبیعی دچار اختلاف می‌شده است. گاهشماری هجری خورشیدی فعلی ایران نیز ادامه همان گاهشماری جلالی است و تاکنون دقیق‌تر از آن در جهان به وجود نیامده است.

فرایند تنظیم گاهشماری جلالی و زیج پیوسته به آن که «زیج ملک‌شاهی» نامیده می‌شده است، در زمان ملک‌شاه سلجوقی و به احتمال تحت تأثیر وزیرش خواجه نظام‌الملک در شهر اصفهان (یا شهر ری) و با شرکت گروهی از تقویم‌شناسان مشهور آن زمان همچون «ابومظفر اسفزاری»، «ابوعباس لوکری»، «محمد بن احمد معموری»، «میمون بن نجیب واسطی» و «ابن کوشک بیهقی» به سرپرستی «عمر خیام» آغاز شد؛ در حالیکه عبدالرحمان خازنی (خدمتکار خزانه‌دار مرو) که بنا به علایق شخصی و غیر حرفه‌ای به مطالعه در تقویم می‌پرداخت، بطور مستقل در شهر مرو به محاسباتی جداگانه پرداخت و نتیجه پژوهش خود و از جمله شیوه سنجش نوروز را برای گروه خیام فرستاد. مشهور است که بخشی از محاسبات خازنی از سوی این گروه پذیرفته و به رسمیت شناخته شد.

مبدأ تأسیس تقویم جلالی برابر است با سال ۴۷۱ هجری قمری، ۴۴۸ یزدگردی، ۴۶۸ خراجی و ۱۰۷۹ میلادی ژولی. فاصله بین‌التاریخین مبدأ تقویم جلالی با مبدأ هجری قمری ۱۶۶۷۹۷ روز، با مبدأ تقویم یزدگردی ۱۶۳۱۷۳ روز، با مبدأ خراجی ۱۷۰۹۳۳ روز، با مبدأ گاهشماری میلادی ژولی ۳۹۳۸۱۳ روز و با مبدأ (سلوکی) ۵۰۷۴۹۷ روز است.

تطبیق روز نخست این تقویم یا «نوروز جلالی/ نوروز سلطانی» با نقطه اعتدال بهاری بر اساس تعریفی مشخص از طول سال متوسط اعتدالی، اصل ثابت و نهادین در گاهشماری جلالی و یکی از اهداف بنیادگزاران آن بوده است. بنا به گزارش عبدالعلی محمد بن حسن بیرجندی در «شرح سی فصل» و «شرح زیج جدید سلطانی»، خواجه نصیر طوسی در «زیج ایلخانی»، نویسنده ناشناس در «ربیع‌المنجمین» و الغ بیک در «زیج الغ بیک»، در این گاهشماری نه تنها طول سال با تقویم طبیعی برابری دارد، بلکه طول هر فصل نیز به دلیل کوشش برای انطباق روزهای هر ماه خورشیدی با مدت زمان توقف خورشید در برج‌های هم‌زمان آن، با طول فصل‌های طبیعی برابری داشته و نقاط اعتدال و انقلابین درست در ابتدای هر فصل تقویم جلالی واقع می‌شوند. در نتیجه مجموع روزهای هر یک از سه‌ماه‌های نخست و دوم سال (بهار و تابستان) برابر با ۹۳ روز، مجموع روزهای سه‌ماهه سوم (پاییز) ۹۰ روز و مجموع روزهای سه‌ماهه سوم (زمستان) ۸۹ روز است که کاملاً با تقویم طبیعی برابری دارد و این ویژگی بسیار مهم و بی‌نظیر تقویم جلالی است که در دیگر تقویم‌ها دیده نمی‌شود.

در تعریف نوروز جلالی یا مبدأ آغاز سال نو می‌توان بنا به تعریف کامل و کوتاه خواجه نصیر طوسی، الغ بیک و ملا مظفر گنابادی گفت که نوروز جلالی یا سلطانی، روزی است که خورشید تا زمان عبور از نصف‌النهار محل به نقطه اعتدال بهاری رسیده باشد.

گروه خیام، روز اعتدال بهاری شش ماه پیش از هجرت (۱۹ مارس سال ۶۲۲ میلادی ژولی) را به عنوان نقطه آغاز سالشماری برگزید و از نام‌های ایرانی برای نامگذاری برابری ماهی دوازده برج سالیانه بهره برد.

در زمینه نظام کیسه‌گیری در گاهشماری جلالی برای افزودن کسر سال و گزینش سال‌های ۳۶۶ روزه، منابع موجود شیوه‌های گوناگونی از تعریف طول سال و قاعده کیسه‌گیری را به دست می‌دهند. شیوه‌های پیشنهادی یا گزارشی خواجه نصیر طوسی، عبدالرحمان خازنی، حسن بن حسین شاهنشاه سمنانی، عبدالعلی بیرجندی، میرم جلیبی و قطب‌الدین شیرازی تا اندازه‌ای با یکدیگر تفاوت دارند. اما همگی آنها بر وجود کیسه‌های خماسی که یکی دیگر از مهمترین ویژگی‌های گاهشماری جلالی است، تأکید دارند. به گمان این نگارنده و با در نظر داشتن فرض‌های بنیادین این گاهشماری در تطبیق طول سال و فصل‌ها با تقویم طبیعی و دارا بودن قابلیت محاسبات نظری برای هر سال مفروض در گذشته و آینده، شیوه یکسان ذبیح بهروز و احمد بیرشک (۶۸۳ کیسه در یک دوره ۲۸۲۰ ساله) برغم وجود پاره‌ای انتقادهای، بهترین شیوه اجرای کیسه‌های جلالی و هجری خورشیدی است.

دو یادداشت دیگر:

- بنیاد محاسباتی در هر نظام گاهشماری خورشیدی، عبارت است از یافتن تعداد (x) سال‌های برجی که همه تعداد روزهای متوسط (y) را با دقتی معین در بر می‌گیرد. ضریب مفروض این مقدار، در گاهشماری ایرانی ۰/۲۴۲۱۹۹ روز دانسته شده است.

- طول سال، مانند طول شبانروز متغیر است. همانگونه که در تقسیم شبانروز، از زمان متوسط (۲۴ ساعت کامل) استفاده می‌شود، در محاسبات تقویمی نیز طول سال متوسط بکار گرفته می‌شود. هر نظام گاهشماری خورشیدی، تعریفی خاص از طول متوسط سال و قاعده کیسه‌گیری دارد که در گاهشماری ایرانی عبارت است از: ۳۶۵ روز و ۵ ساعت و ۴۸ دقیقه و ۴۶ ثانیه. طول متغیر سال (آنگونه که در تقویم رسمی ایران بکار می‌رود) در هیچیک از گاهشماری‌های جهان تعریف نشده و اصولاً تقویم، محصول تعریف یک نظام گاهشماری از طول متوسط سال و شیوه کیسه‌گیری آن است. طول متغیر، کاربردی در تقویم ندارد و ارزش گاهشماری ایرانی در اندازه‌گیری دقیق طول سال متوسط تعریف شده آن است.

برای آگاهی بیشتر بنگرید به:

- اکرمی، موسی، گاهشماری ایرانی، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۸۰.
- بهروز، ذبیح، تقویم و تاریخ در ایران، تهران، ۱۳۳۱.
- بیرشک، احمد، گاهشماری ایرانی، تهران، بنیاد دانشنامه فارسی، ۱۳۷۹.
- حیدری ملایری، محمد، نگاهی نو به گاهشماری ایرانی، وبسایت شخصی (از ایشان برای انجام چندین گفتگو در زمینه اختلاف نظرها در نظام کیسه‌گیری گاهشماری ایرانی سپاسگزارم).
- تقی‌زاده، حسن، گاهشماری در ایران قدیم، تهران، کتابخانه طهران، ۱۳۱۶.
- عبداللهی، رضا، تاریخ تاریخ در ایران، چاپ دوم، تهران، امیرکبیر، ۱۳۷۵.
- مرادی غیاث‌آبادی، راهنمای زمان جشن‌ها و گردهمایی‌های ملی ایران باستان، ۱۳۸۴.
- مرادی غیاث‌آبادی، نوروزنامه- پنجاه گفتار در زمینه پژوهش‌های ایرانی، ۱۳۸۶.
- نبئی، ابوالفضل، گاهشماری در تاریخ، تهران، سمت، ۱۳۸۱.

Richards, E. G., Mapping Time- the Calendar and its History, Oxford, 1998.
Youshkevitch, A. P. & Rosenfeld, B. A., al- Khayyami, Dictionary of Scientific Biography, VIII, 1973.